

Janette Salminen

KIRJASTOKÄYNNIT MUISTITIEDON VALOSSA VUOSINA 1960–1984

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Historian tutkinto-ohjelma

Kandidaatin tutkielma

Marraskuu 2020

Opponentti: Hilla Mäkelä

TIIVISTELMÄ

Janette Salminen Kirjastokäynnit muistitiedon valossa vuosina 1960–1984

Kandidaatin tutkielma

Tampereen yliopisto

Historian tutkinto-ohjelma

Marraskuu 2020

Tämän työn tarkoituksena oli tutkia suomalaisten kirjastokokemuksia vuosina 1960–1984. Tarkoituksena oli selvittää, millaisena kokemuksena kirjastokäynnit muistetaan. Tutkielma toteutettiin muistitietotutkimuksena. Lähteenä käytettiin Suomalaisen kirjallisuuden seuran aineistoa Kirjastoperinteen keruukilpailu, joka on kerätty vuosina 1983–1984. Aineisto on muistitietoa ja se sisälsi sekä kirjastonhoitajien että kirjastonkäyttäjien vastauksia. Tässä työssä käsiteltiin kuitenkin vain asiakkaiden muistoja ja kokemuksia.

Alkuperäistä aineistoa rajattiin tutkimuksen ajankohtaan sopivaksi. Lopullinen tutkimusaineisto sisälsi 20 vastausta ja se oli 91 sivua pitkä. Vastaajista kuusi oli miehiä ja neljätoista naisia. Muistelijoiden ikä vaihteli koululaisesta eläkeläiseen, ja maantieteellisesti aineisto kattoi Suomen eteläosan Ouluun saakka.

Aineiston perusteella kirjastokäynnit muistetaan pääosin positiivisina kokemuksina. Kirjastojen tehtävät muuttuivat ja lisääntyivät tutkittavana aikana. Kirjasto muuttui pelkästä kirjavarastosta monipuoliseksi palveluiden keskuksiksi, esimerkiksi lukusalit, musiikkiosastot ja tapahtumat mainittiin lähes kaikissa vastauksissa. Kirjasto tarjosi miellyttävän ja rauhallisen ajanviettopaikan, jonne oli mukavaa mennä lukemaan. Kirjastonhoitajilta sai tarvittaessa apua ja heidän muisteltiin olleen mukavia ja joustavia.

Myös kirjastojen määrä ja arkkitehtuuri koki muutoksia. Uusia kirjastoja rakennettiin paljon ja vanhoja kunnostettiin. Lisäksi kirjastoautojen määrä lisääntyi. Vastauksissa kuvailtiin paljon kirjastotilojen kokoa ja valoisuutta. Avara, kirkas tila koettiin pääsääntöisesti miellyttävänä.

Avainsanat: kirjasto, kokemus, muistitietotutkimus, keruukilpailu

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällys

1. Johdanto.....	3
2. Muistitiedon käyttäminen tutkimuksessa.....	5
3. Tutkimuksen lähdeaineisto	7
4. Kirjastojen monipuolistuvat tehtävät.....	8
5. Kirjasto tilana.....	11
6. Kirjaston tunnelma.....	13
7. Kirjastonhoitajat.....	15
8. Johtopäätökset	16
9. Lähteet ja kirjallisuus.....	18
9.1 Lyhenteet.....	18
9.2 Lähteet.....	18
9.3 Kirjallisuus	18
9.4 Liite 1.....	20

1. Johdanto

Idea tutkia kirjastojen historiaa syntyi, kun kirjastot sulki ovensa useaksi kuukaudeksi vuoden 2020 keväänä koronaepidemian takia. Lukeminen ja kirjastoissa käynti on tärkeä osa elämääni ja vaikka pystyin jatkamaan lukemista, huomasin kaipaavani kirjastossa käymistä. Tämän vuoksi halusin syventyä tarkemmin suomalaisen kirjastolaitoksen kehitykseen ja kirjastokäyntien merkitykseen ihmisille. Perehtyessäni aiheeseen totesin, että suomalaisen kirjastolaitoksen muotoutumisen vaiheita on tutkittu melko paljon. Oli helppoa löytää tietoa siitä, miten kirjastot ovat muodostuneet nykyisenlaisiksi. Sen sijaan kirjaston käyttämisestä ja asiakkaista oli huomattavasti vaikeampi löytää tietoa, joten päätin tutkia sitä.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella, millaisena kokemuksena kirjastokäynnit muistetaan. Tutkimuskysymyksen muotoilulla haluan painottaa muistamisen näkökulmaa. Muistitiedon perusteella ei voida esimerkiksi täsmällisesti selvittää, miltä kirjastorakennukset ovat näyttäneet. Sen sijaan se tarjoaa arvokasta tietoa siitä, mihin vastaajien huomio on aikanaan kiinnittynyt, ja etenkin siitä, mitä siitä vielä vuosienkin jälkeen muistetaan. Nämä seikat ovat siis todennäköisesti olleet muistelijalle jollain tavalla merkityksellisiä.

Työni kattaa vuodet 1960–1984. Aluksi ajattelin rajaavani ajanjakson vuoteen 1962, koska silloin tuli voimaan uusi kirjastolaki, joka edisti yleisten kirjastojen kehittymistä merkittävästi.¹ Lähteistäni oli kuitenkin välillä vaikea määrittää tarkkaa ajankohtaa, joten päätin sisällyttää tutkimukseeni koko 1960-luvun. Toisesta päästä työn kattama ajanjakso rajautuu vuoteen 1984, jolloin käyttämäni aineisto on kerätty. Työn ajanjakso on melko pitkä ja lisäksi se kattaa maantieteellisesti laajan alueen.² Tämä tulee ottaa huomioon tutkimusta lukiessa. Työn tarkoituksena on luoda laaja kokonaiskuva kirjastokokemuksiin, sen sijaan, että syventyisin esimerkiksi tietyn kirjaston käyttökokemuksiin vuoden ajalta.

Tässä työssä on käytetty lähteenä Suomalaisen kirjallisuuden seuran aineistoa Kirjastoperinteen keruukilpailu, joka on kerätty vuosina 1983–1984. Aineisto on muistitietoa. Käsittelen tarkemmin muistitiedon ja keruukilpailuiden käyttöä lähteenä seuraavassa luvussa. Aineisto sisältää sekä kirjastonhoitajien että kirjastonkäyttäjien vastauksia, mutta tässä työssä

¹ Mäkinen 2009, 387.

² Maantieteellisesti tutkimus kattaa Suomen Oulusta etelään päin. Tästä lisää luvussa 3.

käsittelen vain asiakkaiden muistoja ja kokemuksia. Lisäksi tässä tutkielmassa ei perehdytä tarkemmin lukemiseen, vaan keskitytään kirjastokäynteihin kokemuksena.

Valitsin työni aiheeksi kirjastokäynnit, koska se on minusta kiinnostava aihe. Lisäksi kuten jo mainitsin, on kirjaston asiakkaita ja heidän kokemuksiaan tutkittu melko vähän. Löysin kuitenkin ”Kirjasto muutti elämäni. Kirjasto mukana elämässä” -teoksen, joka on syntynyt vuonna 2000 järjestetyn kirjastoalan perinnekeräyksen myötä. Keräyksessä oli neljä sarjaa, joista ensimmäistä, kirjastojen asiakkaille suunnattua kirjoituskilpailua teos käsittelee. Kirjaan on koottu kirjastojen asiakkaiden vastauksia siitä, miten kirjasto on vaikuttanut heidän elämäänsä. Aineisto on kerätty vuonna 2000, mutta kattaa useita vuosikymmeniä sota-aikaan asti. Korpisaaren ja Lovion teos on jaettu kuuteen osaan: ensimmäinen kosketus, lapsen ja nuoren elämässä, elämän eri vaiheissa, tukena vaikeissa oloissa, tila ja paikka sekä elämyksiä ja tietoa.³ Tämä jaottelu auttoi minua muodostamaan dispositioni tutkimuksen alkuvaiheessa. Toki suunnitelmani muuttui matkan varrella hieman.

Tärkeänä tutkimuskirjallisuutena tässä työssä oli Ilkka Mäkisen toimittama teos ”Suomen yleisten kirjastojen historiaa”.⁴ Valitsin tämän teoksen, koska siihen on koottu monipuolisesti erilaisia näkökulmia kirjastojen kehitykseen. Lisäksi teos tarjoaa melko ajankohtaista tietoa, sillä se on julkaistu vuonna 2009.

Tämä tutkielma on jäsennelty temaattisesti. Seuraavassa luvussa kerron tarkemmin muistitietotutkimuksesta ja sen erityispiirteistä, sekä kilpakeruiden käyttämisestä lähteenä. Lisäksi kuvaan vielä tarkemmin lähdeaineistoani ja sen käsittelyä. Tämän jälkeen pyrin selvittämään vastauksen tutkimuskysymykseeni käsittelyluvuissa. Luvussa neljä kerron kirjaston monipuolistuvista tehtävistä. Seuraavassa luvussa perehdyn tarkemmin kirjastorakennukseen ja sen muutoksiin. Luvussa kuusi tarkastelen kirjaston tunnelmaa ja viimeisessä käsittelyluvussa kerron kirjastonhoitajista. Tutkielman päättää johtopäätökset, jossa kerään yhteen tutkimuksen tulokset ja esittelen jatkotutkimusaiheita. Viimeisenä työstä löytyy lähde- ja tutkimuskirjallisuusluettelo sekä liite.

³ Korpisaari & Lovio 2000.

⁴ Mäkinen 2009.

2. Muistitiedon käyttäminen tutkimuksessa

Tutustuin ensimmäisen kerran muistitiedon käyttämiseen historian tutkimuksessa lukiessani Antti Malisen ja Tuomo Tammisen *Jälleenrakentajien lapset* -teoksen.⁵ Se jäi mieleeni kiinnostavana tapana tehdä historian tutkimusta ja tuoda esille monia, vaihtoehtoisia näkökulmia tutkittavaan aiheeseen. Idea käyttää muistitietoa lähteenä kandidaatin tutkielmassani syntyi siis tämän teoksen pohjalta.

Muistitietotutkimus on syntynyt halusta laajentaa menneisyyden tulkintoja. Sen kautta voidaan tutkia ja tuoda esille arkea ja marginaaleja sekä esimerkiksi heikosti dokumentoituja yhteisöjä. Muistitiedon käyttämistä lähteenä on arvosteltu paljon. Sitä on pidetty yksipuolisena ja vähäpätöisenä tutkimuksen lähteenä. Täytyykin ottaa huomioon, että muistitietoa lähteenä käyttävien tutkimusten tarkoituksena ei ole niinkään kertoa menneisyyden tosista tapahtumista, vaan pikemminkin tuoda esille näiden tapahtumien merkitystä muisteluhetkellä. Muistitietotutkimuksessa ollaan kiinnostuneita menneisyyden moniäänisyydestä.⁶

Muistitietotutkimuksessa pyritään tavoittelemaan niin kutsuttua toista tietoa eli kokemuksellista, pohdiskelevaa ja paikantunutta tietoa.⁷ Tutkimusta tehdessä täytyy ottaa huomioon muistelun ominaispiirteet. Muistitieto kertoo enemmän tapahtumien merkityksestä kuin itse tapahtumista, mutta ei tule ajatella, etteikö tutkimuksessa silti pyrittäisi totuuden esittämiseen. Sen lisäksi, että muistitieto kertoo meille, mitä ihmiset tekivät, se antaa tietoa myös siitä, mitä ihmiset halusivat tehdä ja uskoivat tekevänsä. Muistelun avulla voi siis selvittää uusia seikkoja tunnetuista teemoista.⁸ Esimerkiksi tässä työssä kuvausta kirjaston ulkonäöstä ei voi ajatella täydellisen paikkansapitävänä, mutta se antaa mielenkiintoista tietoa siitä, mihin vastaajan huomio on kiinnittynyt, ja mitä hän muistaa vielä useiden vuosienkin jälkeen.

Tässä työssä muistitietoa käytetään lähteenä. Pyrin siis tuomaan esille muistelijoiden omia näkökulmia ja sitä kautta esittämään tulkintoja menneisyydestä.⁹ Käytin lähteenäni Suomalaisen kirjallisuuden seuran Kirjastoperinteen keruukilpailua. Käyttäessään keruukilpailuita lähteenä täytyy huomioida se, että kyseessä on kirjallinen muisteluaineisto, jonka joku on pyytänyt

⁵ Malinen & Tamminen 2017.

⁶ Fingerroos & Haanpää 2006, 28–33.

⁷ Fingerroos & Peltonen 2006, 12.

⁸ Portelli 2006, 55–56.

⁹ Fingerroos & Haanpää 2006, 28.

kirjoittamaan. Tämä tarkoittaa sitä, että muistelun ja kirjoituksen aihe on ulkopuolisen toimesta rajattu ja ohjeistettu. Tällä tavalla tuotetut tekstit eroavat valmiista henkilökohtaisista teksteistä, kuten päiväkirjoista.¹⁰ Keruukilpailuita varten tehdään keruuesite, jonka vastaajat lukevat ennen keruuseen vastaamista. Keruuesitteessä on johdattelevia kysymyksiä, joita vastaaja voi käyttää apunaan kirjoittamisessa.¹¹ Käyttämässäni aineistossa näitä kysymyksiä olivat esimerkiksi ”miten sain ensimmäisen kirjastokorttini” ja ”millainen oli kirjastonhoitaja”.

Muistitietolähteet voivat olla joko puhe- tai tekstimuodossa.¹² Kirjoittamalla ja suullisesti, esimerkiksi haastatteleamalla, kerätty aineisto eroavat toisistaan. Kirjoittamistilanteesta usein puuttuu ulkopuolisen tahon vaikutus ja palaute. Tämä edistää muistelun itseohjautuvuutta ja joustavuutta. Vaikka keruuesitteissä onkin muistelua ohjaavia kysymyksiä, voi vastaaja itse päättää, missä määrin hän huomioi kysymykset. Sen sijaan suullisessa haastattelussa haastattelijalla on valta palauttaa haastateltava asiaan.¹³

Kirjoittamistilanteen keskeisiä piirteitä ovat mahdollisuus muokata tekstiä ja kirjoittaa teksti useassa osassa. Kirjoitetut muistelutekstit voivat olla keskenään hyvinkin erilaisia, lyhyitä tai pitkiä, harkittuja tai tajunnanvirtaa.¹⁴ Huomasin tämän itsekkin lukiessani vastauksia. Jotkut olivat alle sivun mittaisia, kun taas pisimmät olivat yli sadan sivun mittaisia. Joissain kirjoituksissa vastattiin hyvin systemaattisesti keruulomakkeen kysymyksiin, kun taas jotkut olivat hyvinkin vaikeaselkoisia ja suunnittelemattomia. On kuitenkin otettava huomioon, että myös haastattelutilanne voi olla jäykkä ja vastaukset hyvinkin harkittuja.¹⁵ Aineiston muodon pohjalta ei siis voi tehdä ehdottomia tulkintoja, vaan jokainen muistelutilanne on ajateltava uniikkina, riippumatta siitä, tuotetaanko aineisto kirjalliseen vai suulliseen muotoon.

Keruukilpailuiden käyttämisessä tieteellisen tutkimuksen aineistona on omat ongelmansa, kuten muissakin lähdetyypeissä. Tyypillinen ongelma on samanviitteisyyden puuttuminen. Tämä tarkoittaa sitä, että keruun vastaajat eivät puhu samoista asioista, esimerkiksi tässä tapauksessa samoista kirjastoista tai edes kaupungeista. Samanviitteisyyden puuttuminen johtuu keruiden käytännön järjestelyistä. Usein keruut toteutetaan laajalla alueella, esimerkiksi

¹⁰ Pöysä 2006, 224.

¹¹ Keruuesitteen kysymykset löytyvät liitteestä 1.

¹² Fingerroos & Peltonen 2006, 9.

¹³ Pöysä 2006, 228–231.

¹⁴ Pöysä 2006, 228–231.

¹⁵ Pöysä 2006, 228.

koko Suomessa. Vastaukset kiinnittyvät tällöin eri paikkoihin, sekä usein myös eri aikoihin. Tästä syystä keruukilpailuaineistot sopivatkin parhaiten erilaisten näkökulmien ja käsitysten skaalan tutkimiseen.¹⁶

3. Tutkimuksen lähdeaineisto

Käytän lähteenä vuosina 1983–1984 kerättyä Kirjastoperinteen keruukilpailua.¹⁷ Aineisto käsittää 208 vastausta ja on kokonaisuudessaan 2167 sivua pitkä. Se on jaettu kuuteentoista niteeseen, joista neljä sisälsi kirjastonhoitajien vastauksia, joten jätin ne tutkimuksestani pois. Kävin siis läpi kaksitoista nidettä. Jätin ruotsinkieliset vastaukset pois, sillä olisin joutunut kääntämään ne, enkä kokenut sitä tarpeelliseksi, kun tarjolla oli paljon suomenkielistäkin aineistoa. Lisäksi ruotsinkielisiä vastauksia oli vain vähän. Tämä tulee tietysti ottaa huomioon tutkimusta luettaessa. Lisäksi jätin pois yli 40 sivuiset vastaukset, sillä niissä esiintyi pääosin samat teemat kuin lyhyemmissäkin vastauksissa. Lisäksi pitkissä vastauksissa oli paljon toistoa.

Selasin läpi kaikki muut vastaukset ja pyrin selvittämään, mille ajanjaksolle kirjoitus ajoittuu. Joissain vastauksissa se oli kerrottu suoraan ja osasta sen pystyi päättelemään vastaajan syntymävuoden perusteella. Tutkimuksen aineistosta olisi tullut vinoutunutta, jos olisin ottanut mukaan vain vastaukset, jotka käsittelivät pelkästään tutkittavaa aikakautta. Niiden kirjoittajat olivat pääasiassa lapsia ja nuoria. Päädyin siis sisällyttämään tutkimusaineistooni myös osittaisia vastauksia. Tyypillisesti nämä olivat vanhemman henkilön kirjoituksia, joissa aluksi kerrottiin lapsuusajasta ja sitten siirryttiin aikuisuuteen.

Edellä kuvatuin tavoin rajattu aineisto sisälsi 34 vastausta ja se oli 258 sivun mittainen. Tästä aineistosta valitsin satunnaisotannalla kaksikymmentä vastausta tarkempaan analyysiin. Lopullinen aineisto oli 91 sivua pitkä. Tutkimusaineiston kahdestakymmenestä vastaajasta neljätoista oli naisia ja kuusi miehiä. Maantieteellisesti vastaukset koskivat melko monipuolisesti eri kaupunkeja ja kuntia ympäri Suomea. Pohjoisin paikkakunta oli kuitenkin Kempele, joka sijaitsee

¹⁶ Pöysä 2006, 238–240.

¹⁷ SKS KRA. Kirjastoperinne. 1984.

lähellä Oulua. Pohjois-Suomi jäi siis tämän työn ulkopuolelle. Vastaajien iät vaihtelivat koululaisesta eläkeläiseen, joten voi sanoa, että kokonaisuudessaan aineisto on melko monipuolinen.

Lähdekritiikin suhteen tulee erityisesti ottaa huomioon se, että vastaajat ovat tienneet kirjoittavansa muille. He ovat tienneet, että useat henkilöt tulevat lukemaan kirjoituksia, ja että niitä voidaan käyttää tutkimuskäytössä. Kirjoitukset on tehty vastaajan omalla nimellä, jota voi myös käyttää tutkimuksissa, ellei vastaaja sitä erikseen kiellä.¹⁸ Todennäköisesti vastaajat ovat siis harkinneet, mitä kirjoittavat. Jos kyseessä olisi esimerkiksi päiväkirja, jota ei ole alun perin ole tarkoitettu muiden kuin kirjoittajan luettavaksi, kerrottaisiin aiheesta todennäköisesti vapaammin.

Kirjoitusten yleissävy oli positiivinen. On vaikea uskoa, että kaikkien kirjastokokemukset olisivat oikeasti olleet niin hyviä. Eihän se mahdotonta ole, mutta kirjoituksiin on silti syytä suhtautua kriittisesti. On mahdollista, että esimerkiksi ammatteihin liittyvät stereotyyppiat ovat vaikuttaneet kirjoituksiin tietoisesti tai tiedostamatta. Esimerkiksi opettajien oletetaan yleisesti olevan lukeneita ja oppineita. Tämä on saattanut heijastua heidän vastauksiinsa.

Tulee myös ottaa huomioon, että keruukilpailuun ovat todennäköisesti vastanneet pääosin ihmiset, jotka aktiivisesti käyttävät kirjastoa tai kokevat sen tärkeäksi osaksi elämäänsä. Keruuseen vastaaminen vaatii aikaa ja vaivaa, joten harvat jaksaisivat vastata aiheeseen, joka ei itseä kiinnosta. Tulosten ei siis voi olettaa kuvaavan keskivertokansalaista. Jos keruuseen vastaajat olisi valittu satunnaisotannalla kadulta, olisivat vastaukset varmasti erilaisia.

4. Kirjastojen monipuolistuvat tehtävät

Kirjastojen käytön kasvu alkoi 1950-luvun alkupuolelta. Toisen maailmansodan vuoksi lähtötaso oli hyvin alhainen, ja tilanne parani jo pienellä panostuksella. Kunnissa tultiin tietoiseksi kirjastotarpeista ja alettiin kehittää kirjastoja itse. Myös kirjastotarkastajien opastava työ oli merkittävässä roolissa. Todellinen muutos yleisten kirjastojen kehityksessä ja käytössä tapahtui kuitenkin vasta 1960-luvulla, kun uusi kirjastolaki tuli voimaan. Aikaisempi laki oli vuodelta 1928, eikä se rohkaissut kehittämään kirjastojen palveluja. Uusi kirjastolaki valmistui vuonna 1961 ja se

¹⁸ Tässä työssä ei käsitellä arkaluontoisia tietoja, joten nimien ja muiden tunnistetietojen käyttö olisi mahdollista. Olen kuitenkin jättänyt kirjoitukset anonyymeiksi, sillä en koe nimien tuovan lisäarvoa tälle työlle.

otettiin käyttöön vuonna 1962.¹⁹ Lain myötä kirjastojen valtionapumäärät nostettiin samalle tasolle kuin kansakoulutoimelle annettava avustus. Valtionapua sai sekä uusien kirjastojen rakentamiseen että kunnostamiseen. Uusi laki edisti erityisesti maaseutujen kirjastojen kehitystä.²⁰

Kirjaston tehtävät ovat monipuolistuneet vuosien saatossa. Vielä 1900-luvun alussa kirjastot saattoivat olla vain yhden huoneen tai jopa kaapin kokoisia paikkoja, joista kirjastonhoitaja antoi lainaan muutaman kirjan kerrallaan. Vuoden 1962 kirjastolain jälkeen kirjastot kehittyivät ja niiden tarjonta monipuolistui. Laissa esimerkiksi oli pykälä, joka lupasi valtionapua audiovisuaalisten välineiden hankintaan. Musiikkiäänitteiden lainaus mahdollistui kuitenkin vasta 1970-luvulla, ja silloinkin kirjastot tarttuivat uuteen mahdollisuuteen hitaasti. Vielä 1980-luvulla esiintyi ennakkoluuloja siitä, soveltuvatko musiikkilevyt kotilainattavaksi.²¹

Kirjaston monipuolistuvat roolit näkyivät vastaajien muisteluissa. Etenkin monissa 1970–1980-luvuille sijoittuvissa muistoissa kirjasto näyttäytyy monipuolisena ajanviettopaikkana. Monissa kirjastoissa oli jo tässä vaiheessa erillisiä luku- ja tutkijansaleja, joiden käyttö kirjoitusten perusteella suosittua. Kirjastojen käyttömukavuuteen ja ulkonäköön panostettiin. Kirjasto ei enää ollut vain paikka, josta hakea kirjoja kotiin luettavaksi. Sen sijaan kirjastoihin tultiin vaeltelemaan hyllyväleihin, nuuhkimaan kirjojen tuoksua ja tutkimaan näytteille asetettuja kirjoja. Jotkut vastaajat mainitsivat erikseen lukusalien pehmeät penkit ja valoisat tilat, jotka tekivät lukemisesta miellyttävää. Lapsille oli tarjolla satutunteja ja aikuisille kirjallisuusiltoja, kirjailijaesittelyjä ja välillä myös pieniä musiikkiesityksiä. Myös musiikkiosastot mainittiin monissa vastauksissa, etenkin niissä, jotka käsittelivät uudempia kirjastoja.²² Musiikkiosastot olivat ymmärrettävästi suosittuja, koska muuten mahdollisuudet kuunnella musiikkia olivat vielä melko rajalliset. Seuraavassa lainauksessa vastaaja kuvailee musiikkiosaston käyttöä kuvitteellisen Kalle-nimisen henkilön kautta. Kirjoitus on hänen mukaansa yhdistelmä omia kokemuksia ja mielikuvitusta.

”Usein Kalle ryntää kirjaston musiikkiosastolle. Hän haluaa monenmoista musiikkia - - Niinpä hän kuuntelisi mielellään esim. Bachia toisesta kuulokkeesta ja Yötä toisesta. Tällaista systeemiä ei hänen pyynnöistään huolimatta ole vielä järjestetty. Pink Floyd on eräs hänen suurimmista suosikeistaan. Kuunnellessaan

¹⁹ Mäkinen 2009, 384–387.

²⁰ Mäkinen 1999, 165–174.

²¹ Eloranta 2009, 636 & 644.

²² SKS KRA. Kirjastoperinne 5: 766–768, 5: 800–802, 10: 1482–1485. 1984.

*ensimmäisen kerran levyä "Wishing You Were Here" hänen oli pakko purkaa tunteensa voimakkaisiin hyminöihin ja myhinöihin, heiluvaan liikkeeseen. Erään musiikkiosaston työntekijän katse kuitenkin mykisti Kallen paikoilleen."*²³

Vastauksissa mainittiin myös kirjastoiden tärkeä rooli tiedon hankinnassa. Siellä oli mahdollista sivistää itseään ja oppia uusia kiinnostavia asioita. Esimerkiksi sukututkimus mainittiin aiheena, jonka tutkimiseen vastaaja oli saanut paljon apua kirjastosta.²⁴ Lisäksi eräs vastaaja mainitsi, että kirjastoista saa tietoa erilaisista tapahtumista ja virtauksista.²⁵

Kuitenkaan kaikki vastaajat eivät muistaneet kirjastoa monipuolisena kulttuurin työssijana. Eräs vastaaja muistelee, että pienissä sivukirjastoissa ei ollut musiikkiosastoa, mikä oli harmittanut häntä kovasti.²⁶ Lisäksi kirjastot saattoivat olla auki vain muutaman tunnin viikossa, eikä sinne voinut jäädä lukemaan ja viettämään aikaa.²⁷ Täytyykin pitää mielessä, ettei kehitys edennyt samaa tahtia ympäri Suomea. Vaikka uuden kirjastolain myötä kuntien kirjastotilanne parani kin, ei muutos tapahtunut silmänräpäyksessä. Kun jossain nautittiin modernista, uudesta kirjastosta, toisaalla käytettiin edelleen ahtaita, vanhoja tiloja.

1960–1980-luvuilla suomalaisten elämäntilanteet olivat hyvin moninaiset. Kaupungistuminen jatkui ja esimerkiksi Helsingin väkiluku kasvoi 1950-luvulla keskimäärin 8000 hengellä vuodessa. Tämän myötä Helsinkiä alkoi rasittaa suuren kaupungin pulmat, kuten asuntopula, liikennejärjestelyihin liittyvät ongelmat sekä sähkön ja veden jakelun haasteet.²⁸ Toisaalta monet suomalaiset asuivat vielä maaseudulla ja työskentelivät maatalouden parissa. Vastauksissa kerrottiinkin monenlaisista tilanteista ja kirjastoista. Muuttaminen esiintyi lähes kaikissa vastauksissa. Saatettiin esimerkiksi lapsena asua maalla ja nuorena muuttaa töiden perässä kaupunkiin.²⁹

²³ SKS KRA. Kirjastoperinne 5: 800–802. 1984.

²⁴ SKS KRA. Kirjastoperinne 10: 1478–1481. 1984.

²⁵ SKS KRA. Kirjastoperinne 5: 800–802. 1984.

²⁶ SKS KRA. Kirjastoperinne 7: 978–980. 1984.

²⁷ SKS KRA. Kirjastoperinne 10:1482–1485. 1984.

²⁸ Uljas 2013, 215.

²⁹ SKS KRA: Kirjastoperinne. 1984.

5. Kirjasto tilana

Vuonna 1962 voimaan tulleen kirjastolain jälkeen rakennettiin paljon uusia kirjastoja. Lain myötä maalaiskunnat alkoivat saada valtionapua kirjastotilojen hankkimiseen. Valtionavustuksen osuus oli 20–50 % kokonaiskustannuksista. Kaupunkeihin rakennetuissa kirjastoissa valtionavustuksen osuus oli puolestaan 10–40 % kustannuksista. Kirjastolain voimantulon jälkeen rakennetuista uusista kirjastotiloista suurin osa sijoittui pienille paikkakunnille, koulujen yhteyteen tai suurten kaupunkien lähiöihin. Tavoitteena oli purkaa ahtaaksi käyneiden pääkirjastojen painetta ja mahdollistaa monipuolistuvien palveluiden, kuten kirjastoautojen, organisointi.³⁰

1940–50-luvulla rakennetut kirjastot olivat usein pohja-alaltaan pieniä ja ahtaita, ja lisää tilaa pyrittiin saamaan rakentamalla parvia, puoliparvia ja kuoppia.³¹ Mielenkiintoista oli, että yksikään vastaajista ei kuvaillut tämän tyyliä kirjastotiloja. Vastauksissa kyllä puhuttiin pienistä kirjastoista, mutta parvia tai kuoppia ei mainittu. 1960-luvulla alettiin korostaa horisontaalisuutta, joka tuki sekä esteettömyyden tavoitetta että kirjaston aineistojen helppoa siirtelyä. Kirjastoista rakennettiin suurempia, yksikerroksista, avaria tiloja. Eri osastoja ei erotettu toisistaan enää seinillä, vaan jäsenitys tapahtui kalusteiden avulla. Tavoitteena oli myös, että kirjastonhoitaja pystyi seuraamaan ja valvomaan kirjaston tapahtumia omalta työpisteeltään.³²

Eräs vastaajista muisteli muuton myötä tapahtunutta kirjaston vaihtoa. Uusi lähikirjasto sijaitsi koulun yhteydessä, kuten ajalle oli tyypillistä.³³ Kuvauksen perusteella kirjasto kuulostaa juuri ajan trendeihin sopivalta.

”Arastellen avasimme lasisen oven. Ensivaikutelma oli, että kaikki oli suurta.

Korkeat hyllyt, tilava, väljä huone. Paljon kirjoja, tietysti. Tilat olivat erinomaiset viihtyisää kirjastoa varten.”³⁴

Kirjastot olivat vastausten perusteella ulkonäöltään ja sisustukseltaan hyvin monipuolisia ajan trendeistä huolimatta. Osaa kirjastoista kuvailtiin pieniksi ja pimeiksi paikoiksi. Ne saattoivat olla vain yhden tai muutaman huoneen kokoisia.³⁵ Eräessä kirjoituksessa muisteltiin, kuinka 1960-luvun

³⁰ Aaltonen 2009, 561–563.

³¹ Aaltonen 2009, 550.

³² Aaltonen 2009, 567–571.

³³ Aaltonen 2009, 562.

³⁴ SKS KRA. Kirjastoperinne 6: 833–840. 1984.

³⁵ Esim. SKS KRA. Kirjastoperinne 5: 766–768 & 9: 1347–1357. 1984.

alkupuolella alakoulussa sijainneessa sivukirjastossa kirjat lainattiin vain nimen perusteella. Kirjoja ei siis päässyt itse katselemaan, mikä oli harmittanut vastaajaa lapsena kovasti. Kirjastonhoitaja istui pöytänsä takana ja luki luettelosta kirjojen nimiä. Kun mielenkiintoisen kuuloinen kirja osui kohdalle, tuli nostaa käsi pystyyn. Tämä harmitti vastaajaa, koska hän olisi halunnut itse tutkia kirjojen kansia ja lukea juonikuvauksia.³⁶ Toinen vastaaja kuvasi Töölön sivukirjastoa 1960- ja 1970-lukujen vaiheessa seuraavanlaisesti:

”Töölön sivukirjasto toimi tuolloin Töölön sairaalan perällä, vanhassa, jo nyt puretussa puutalossa. Talo oli sokkeloinen, enkä koskaan käynyt aikuisten osastolla, sillä elin siinä luulossa, että lapset eivät saaneet käydä siellä.”³⁷

1970-luvulta eteenpäin kirjoituksissa alkoi näkyä enemmän mainintoja uusista kirjastoista, joiden muisteltiin olleen suurempia ja modernimpia kuin vanhojen kirjastojen. Useissa kirjoituksissa niiden kuvailtiin olevan valoisia ja rauhallisia paikkoja, jonne oli mukava paeta lukemaan.³⁸ Kirjastot muuttuivatkin monipuolisimmiksi. Ne eivät enää olleet vain kirjojen säilytyspaikkoja, vaan kirjastoihin tuli uusia huoneita, kuten lukusaleja, tutkijansaleja, musiikkiosastoja ja lastenosastoja. Eräs vastaaja muistelikin tulleen useinkin kirjastoon lukemaan ja viettämään aikaa, koska kotona oli pikkusisarusten vuoksi rauhatonta.³⁹ 1950-luvulla rakennetut lähiö- ja kaupunkiasunnot olivat yleensä pienehköjä. Makuutila erotettiin muusta asunnosta uusien trendien mukaisesti, ja keittiö sekä olohuone muodostivat yhteisen tilan.⁴⁰ Koko perhe pakkautui siis todennäköisesti yhteiseen, pieneen olohuoneeseen, joten ei ihme, jos kotona tuntui ahtaalta ja rauhattomalta. Kirjasto oli hyvä paikka paeta tätä rauhattomuutta.

Eräs vastaaja kuvailee Kouvolan kaupunginkirjaston tarjonnan paljon erilaisia aktiviteetteja. Lastenosastolla järjestettiin satutunteja, musiikkiosastolla kuunneltiin levyjä sekä välillä jopa livemusiikkia, sillä siellä pidettiin pieniä musiikkitilaisuuksia. Lukusalissa oli mukavia, pehmeitä tuoleja ja se tarjosi viihtyisän paikan kirjojen lukemiseen. Lisäksi kirjastossa oli myös tutkijansaleja.⁴¹ Kirjasto oli rakennettu 1970-luvun alussa ja se selkeästi noudatti uusia ihanteita.

³⁶ SKS KRA. Kirjastoperinne 5: 766–768. 1984

³⁷ SKS KRA. Kirjastoperinne 10: 1475–1476. 1984.

³⁸ Esim. SKS KRA. Kirjastoperinne 10: 1475–1476 & 7: 1044–1052. 1984.

³⁹ SKS KRA. Kirjastoperinne 7: 978–980. 1984.

⁴⁰ Saarikangas 2004, 331–333.

⁴¹ SKS KRA. Kirjastoperinne 7: 1044–1052. 1984.

Myös kirjastoautot lisääntyivät 1960–1970-luvuilla. Kirjastotarkastajien tavoiteohjelman teemana vuosina 1968–1968 oli rationalisointi. Ohjelmassa kehoitettiin tarkastelemaan kunnan kirjastoverkkoa ja pohtimaan, voitaisiinko kirjastoautoilla korvata suurin osa tai jopa kaikki sivukirjastot. Kirjastoautojen yleistyminen vaikuttikin suuresti kuntien kirjastoverkkoihin.⁴² Kirjastoautoja muisteltiin useissa kirjoituksissa.⁴³ Ne olivat tärkeitä etenkin kaukana kuntien keskustasta asuville, koska muuten pääsyä kirjastoon ei välttämättä olisi ollut. Eräs vastaaja kertoo käyneensä joka maanantai kirjastoautossa koulun jälkeen. Hän toi usein kotiin kasseittain kirjoja, sillä hän lainasi niitä myös äidilleen ja sisaruksilleen. Kirjastoautokäynnit loppuivat, kun hän siirtyi kauemmaksi kouluun, sillä hän ei enää ehtinyt kirjastoautopysäkillä ennen sen tuloa.⁴⁴ Kirjastoautojen ongelmana olivatkin lyhyet käyntiajat, sillä usein auto pysähtyi vain pieneksi hetkeksi.

6. Kirjaston tunnelma

Kirjaston tunnelmaa muisteltiin melko yleisellä tasolla. Vastauksissa kyllä mainittiin kirjasto miellyttävänä, rauhallisena paikkana, mutta vain harvat kirjoittivat yksityiskohtaisempia mainintoja. Mielestäni tämä oli mielenkiintoista, koska itselleni kirjaston tunnelma on tärkeä osa kirjastossa käyntiä. On mahdollista, että se ei ollut vastaajille tärkeä asia. Kirjaston tunnelmaa ei myöskään mainittu keruuesitteen kysymyksissä⁴⁵, joten sekin saattaa selittää, miksi siitä puhuttiin niin vähän.

Osa vastaajista kuitenkin muisteli kirjastojen omaa, ainutlaatuista tunnelmaa. Vastaajat muistelivat esimerkiksi kirjaston tuoksua ja rauhallista ilmapiiriä. Sinne paettiin lukemaan rauhassa, kun pikkusisarukset mekastivat kotona.⁴⁶ 1960–1980-luvuilla asunnot olivat pääosin pieniä, mikä saattaa selittää, miksi kirjasto muistettiin pakopaikkana kodin hälinästä. LÄHDE TÄHÄN Siellä sai omaa tilaa ja rauhaa. Kirjasto muistettiin pääosin miellyttävänä paikkana. Jotkut vastaajista muistelivat esimerkiksi tiukkaa kirjastonhoitajaa tai ensimmäistä jännittävää, jopa hieman pelottavaa kirjastokäyntiä lapsena, mutta yleissävyltään kaikki kirjoitukset olivat positiivisia. Jotkut

⁴² Mäkinen 1999, 171–172.

⁴³ SKS KRA. Kirjastoperinne 12: 1694–1697 & 10: 1482–1485. 1984.

⁴⁴ SKS KRA. Kirjastoperinne 12: 1694–1697. 1984.

⁴⁵ Liite 1.

⁴⁶ SKS KRA. Kirjastoperinne 5: 766–768 & 7: 978–980. 1984.

vastaajista kirjoittivat kirjaston tunnelmasta hyvin kuvailevasti, muistellen esimerkiksi pölyn ja leimasinmusteen hajua.⁴⁷ Eräessä kirjoituksessa muisteltiin kirjaston tunnelmaa seuraavanlaisesti:

”Nautin pääkirjaston tunnelmasta, pölyn ja tiedon hajusta, lommelulle kuluneista kiviportaista ja virkailijoista, jotka tiesivät kaiken oman osastonsa kirjoista. Pääkirjastolla oli todella aivan oma atmosfäärinsä.”⁴⁸

Kirjasto on myös tarjonnut vastaajille turvapaikan elämän myrskyissä. Eräs vastaaja muistelee kokeneensa kiusaamista lapsena ja paenneensa sitä kirjastoon. Kirjoista sai lohtua ja turvaa ja niiden avulla pääsi pakenemaan omaa elämää.⁴⁹ Kirjastoilla voi siis olla suurikin merkitys ihmisten elämässä.

Muutamissa vastauksissa mainittiin kirjaston säännöt.⁵⁰ Niistä myös kysyttiin keruuesitteessä.⁵¹ Osa vastaajien mainitsemista säännöistä on edelleenkin voimassa. Kirjastoissa ei esimerkiksi saanut syödä ja piti käyttäytyä rauhallisesti. Näiden lisäksi useissa kirjastoissa oli myös käytössä lainausraja. Asiakkaat saivat siis lainata vain esimerkiksi neljä kirjaa kerrallaan. Eräs vastaaja muistelee, kuinka etenkin lapsena lainausraja oli tuntunut typerältä säännöltä.⁵² Kuitenkin yleisesti ottaen kirjastojen sääntöjä pidettiin kohtuullisina, eikä niistä erityisemmin valitettu. Ymmärrettävästi lapsena jotkut säännöt harmittivat, mutta etenkin aikuisten kirjoituksissa niistä ei erityisemmin puhuttu. Esimerkiksi lainausraja oli hyvin yleisesti käytössä. Ehkä sitä ei sen vuoksi koettu mainitsemisen arvoiseksi asiaksi.

Kuitenkin yleisesti kirjoitusten perusteella kirjasto näyttäytyi avoimena, luokseen ottavana paikkana. Kirjasto ei sulkenut pois mitään yhteiskuntaryhmää, vaan sinne olivat tervetulleita sekä lapset että aikuiset ja eri yhteiskuntaryhmien edustajat. Vain yhdessä kirjoituksessa mainittiin, että vastaaja ei käynyt nuorena kirjastossa kuin muutaman kerran, sillä vanhoillisten mielestä kirjasto oli pahasta ja perheen isä ei halunnut nähdä lainakirjoja kotona. Lukemista ei pidetty hyödyllisenä ajanvietteenä. Tämä oli tapahtunut vastaajan muistojen mukaan vuonna 1948 eli noin kymmenen vuotta ennen tämän työn käsittelemää aikaa. Kirjoitus on mukana tämän työn lähdeaineistossa, sillä suurin osa siitä käsittelee vastaajan aikuisuutta. Halusin kuitenkin

⁴⁷ SKS KRA. Kirjastoperinne 5: 766–768. 1984.

⁴⁸ SKS KRA. Kirjastoperinne 10: 1475–1476. 1984.

⁴⁹ SKS KRA. Kirjastoperinne 6: 833–840. 1984.

⁵⁰ SKS KRA. Kirjastoperinne 10: 1475–1476 & 7: 978–980. 1984.

⁵¹ Liite 1.

⁵² SKS KRA. Kirjastoperinne 10: 1475–1476. 1984.

tuoda esille tämän muiston, sillä se oli ainoa kerta, kun aineistossa puhuttiin kirjastosta selvästi kielteisesti.⁵³

7. Kirjastonhoitajat

Kirjaston sosiaaliseen puoleen liittyvät muistot koskivat pääosin kirjastonhoitajia. Muista asiakkaista tai esimerkiksi perheenjäsenistä oli vain vähän mainintoja. Ensimmäisillä kirjastoreissuilla oli yleensä mukana vanhemmat tai sisarukset, mutta nuorena ja aikuisena kirjastoissa käytiin kirjoitusten perusteella enemmän yksin.⁵⁴ Kirjaston muisteltiin olleen rauhallinen paikka, joten ehkä muiden rauhaa ei haluttu häiritä juttelemalla ystävien kanssa. Eräs vastaajista muisteli nuorison viettäneen paljon aikaa kirjastossa välitunneilla, sillä se sijaitsi koulun kanssa samassa rakennuksessa. Ilmeisesti he olivat turhan äänekkäitä, sillä kirjastonhoitajalla oli kädet täynnä töitä heidän kanssaan.⁵⁵

Kirjastonhoitajia muisteltiin lähes kaikissa vastauksissa. Yksi keruuesitteen kysymyksistä käsitteikin kirjastonhoitajia.⁵⁶ Lisäksi ennen nykyään käytössä olevia lainaus- ja palautusautomaatteja, joutui kirjastonhoitajien kanssa olemaan enemmän tekemisissä, halusi niin tai ei. Tämäkin saattaa osaltaan vaikuttaa siihen, että kirjastonhoitajia muisteltiin niin paljon. Kirjastonhoitajia koskevat muistot vaihtelivat hyvin paljon, mikä on ymmärrettävää. Eihän kyseessä ole yhdenmukainen joukko, vaikka he samaa ammattikuntaa edustavatkin. Kirjastonhoitajia kuvailtiin sekä mukaviksi ja auttavaisiksi että tiukoiksi tädeiksi.⁵⁷

Kirjastoseura, jonka tavoitteena oli muun muassa parantaa kirjastoammatillista osaamista, laajensi toimintaansa 1960-luvulta lähtien. Seuran jäsenenä oli kirjastoalan ammattilaisia sekä muuten vain alasta kiinnostuneita henkilöitä, ja se järjesti esimerkiksi koulutustilaisuuksia ja julkaisi alan teoksia.⁵⁸ Tämä kuvaa hyvin kirjastoalan kehittymistä. Aikaisemmin kirjastonhoitajien koulutus oli hyvin kirjavaa. Pätevyyden sai opiskelemalla Yhteiskunnallisessa korkeakoulussa kirjasto-oppia, mutta sivutoimiselle kirjastonhoitajalle riitti pelkkä kirjukurssi. 1960-luvun alussa kirjastonhoitajapula paheni uusien kirjastojen ja virkojen myötä. Keskustelu koulutuksen

⁵³ SKS KRA. Kirjastoperinne 7: 1044–1052. 1984.

⁵⁴ SKS KRA. Kirjastoperinne 12: 1694–1697 & 6: 833–840. 1984.

⁵⁵ SKS KRA. Kirjastoperinne 6: 833–840. 1984.

⁵⁶ Liite 1.

⁵⁷ SKS KRA. Kirjastoperinne 10: 1475–1476, 10: 1482–1485, 6: 868–871. 1984.

⁵⁸ Haasio 2010, 11 & 19.

parantamisesta jatkui ja vihdoinkin 1970-luvulla kirjastotieteestä ja informatiikasta tuli yliopistollinen oppiaine, jota voi opiskella Tampereen yliopistossa.⁵⁹

Suurin osa kirjastonhoitajiin liittyvistä muistoista oli positiivisia. Yksi vastaajista muisteli kirjastonhoitajien joustavuutta. Hän on aina saanut haluamansa kirjan, vaikka sitä ei olisikaan löytynyt oman kirjaston valikoimasta. Kirjastonhoitajat ovat auttaneet kaukolainauksen järjestämisessä. Jos kirjaston kirja oli vahingossa päässyt hukkumaan, ei siitä nostettu meteliä vaan pyydettiin palauttamaan, kun kirja lopulta löytyy.⁶⁰ Toinen vastaajista muisteli, että kirjastonhoitajat eivät turhaan nalkuttaneet säännöistä, vaan olivat rentoja ja auttavaisia.⁶¹ Kirjastonhoitajia pidettiin siis pääasiassa hyvin pätevinä. Etenkin pääkirjastojen henkilökunta mainittiin useammassa kirjoituksessa asiantuntevina.⁶² Yleensä kaupunkien pääkirjastoissa olikin töissä päätoimisia kirjastonhoitajia, kun taas kunnissa kirjastonhoito oli vain sivutyö. Kuten aikaisemmin mainitsin, oli koulutus näihin tehtäviin erilainen. Toki 1960-luvusta eteenpäin myös kuntiin alettiin perustaa enemmän päätoimisia virkoja. On siis mahdollista, että kaupunkien kirjastonhoitajat olivat ammattitaitoisempia ja tunsivat osastonsa paremmin.

Eräs vastaajista muistaa lapsuudessa pitäneensä kirjastonhoitajan vanhana, tiukkakatseisena tätinä, joka loi veitsenteräviä silmäyksiä etenkin lapsiasiakkaisiin.⁶³ Suhtautuminen kirjastonhoitajiin voi olla myös neutraali. Yhdelle vastaajista kirjastonhoitajat eivät ole jääneet erityisemmin mieleen. Jos joku kirja oli hukassa, hän ei uskaltanut kysyä apua, vaan yritti selvittää asian itse ilman kirjastonhoitajan apua.⁶⁴

8. Johtopäätökset

Tämän työn tarkoituksena oli selvittää, millaisena kokemuksena kirjastokäynnit muistetaan. Tutkielman ajanjaksona oli vuodet 1960–1984, jolloin Suomen yleinen kirjastolaitos kehittyi huomattavasti.⁶⁵ Aineiston perusteella kirjastokäynnit muistetaan yleisesti positiivisina

⁵⁹ Vatanen 2009, 769–774.

⁶⁰ SKS KRA. Kirjastoperinne 10: 1478–1481. 1984.

⁶¹ SKS KRA. Kirjastoperinne 7: 978–980. 1984.

⁶² SKS KRA. Kirjastoperinne 10: 1475–1476. 1984.

⁶³ SKS KRA. Kirjastoperinne 10: 1475–1476. 1984.

⁶⁴ SKS KRA. Kirjastoperinne 6: 833–840. 1984.

⁶⁵ Mäkinen 2009, 387.

kokemuksina. Vaikka joukkoon mahtuikin myös huonompia kokemuksia, oli kirjoitusten yleissävy positiivinen. Jos yksi kirjasto oli ollut pettymys, yleensä toinen oli parempi kokemus.

Muisteluissa näkyi hyvin kirjastojen monipuolistuneet tehtävät. Lukusalit, musiikkiosastot, tapahtumat ja tutkijansalit mainittiin useissa kirjoituksissa. Monet näistä yleistyvät tutkittavana aikana, joten on luonnollista, että ne mainittiin usein. Voisi sanoa, että kirjasto muuttui pelkästä kirjavarastosta monipuolisemmaksi palveluiden keskuksiksi. Palveluiden tarjoamisessa oli kuitenkin eroja, eikä jokaisesta kirjastosta löytynyt upeita, uusia lukusaleja ja musiikkiosastoja. Yleisesti Kirjasto muistettiin rauhallisena ja miellyttävänä paikkana, johon oli mukavaa tulla lukemaan ja etsimään uusia kirjoja. Kirjasto on tarjonnut monille miellyttävän ajanviettopaikan.

Kirjastojen arkkitehtuuri ja suunnittelu koki myös muutoksia. Uusia kirjastoja rakennettiin ja vanhoja kunnostettiin paljon vuoden 1962 kirjastolain mukanaan tuoman valtionavustuksen myötä. Vastauksissa kiinnitettiin paljon huomiota kirjastotilojen kokoon sekä valoisuuteen. Hyvässä valossa oli miellyttävä lukea, ja tilavassa kirjastossa vietettiin mielellään aikaa.

Kirjaston sosiaaliseen puoleen liittyen vastaajat mainitsivat lähinnä kirjastonhoitajat. Ennen nykyään käytössä olevia lainausautomaatteja, kirjastonhoitajien kanssa joutui tekemisiin aina, kun halusi lainata tai palauttaa kirjoja. Kokemukset kirjastonhoitajista olivat pääasiassa positiivisia. Heidän muisteltiin olleen mukavia ja joustavia. Asiakkaana uskalsi luottaa siihen, että kirjastonhoitajilta sai apua esimerkiksi kaukolainauksen kanssa. Joissain muistoissa, etenkin lapsuusaikaisissa, kirjastonhoitajia pidettiin myös tiukkoina ja ehkä jopa hieman pelottavina.

Tässä työssä on tarkoituksella jätetty sivuun lukeminen, vaikka se tietysti olennaisena osana kirjastoihin liittyy. Esimerkiksi tässä työssä käytetyn aineiston analysointi lukemisen, tarkemmin esimerkiksi lapsuuden lukumuistojen näkökulmasta, olisi ollut hyvin mielenkiintoista. Valitettavasti se ei kuitenkaan ollut mahdollista kandidaatin työn sivumäärän rajoissa, mutta aihe tarjoaa mainion jatkotutkimusaiheen. Näkökulmana lukeminen on mielenkiintoinen ja ehdottomasti tutkimisen arvoinen.

Aineistosta olisi voinut nostaa esiin vielä monia muita eri näkökulmia. Esimerkiksi kirjastokäyntien ja yleisesti lukemisen merkitys ihmisten henkiselle hyvinvoinnille ilmeni monissa vastauksissa. Kirjastosta oli esimerkiksi saanut lohtua vaikeina aikoina, tai kirjasto ja kirjojen maailma oli tarjonnut pakopaikan kiusaamiselta. Lisäksi kirjaston rooli tiedon välittäjä, etenkin

aikana ennen internetiä, on ollut merkittävä. Vastauksissa muisteltiin, että kirjastoista haettiin vastauksia monenlaisiin ongelmiin, tahrannoistosta lähtien. Kirjasto tarjosi myös mahdollisuuden perehtyä itseä kiinnostaviin aiheisiin, esimerkiksi sukututkimukseen. Tätä näkökulmaa olisin mielelläni käsitellyt enemmänkin. Nämä ja muut käsittelemättä jääneet näkökulmat olisivat mainioita jatkotutkimusaiheita.

9. Lähteet ja kirjallisuus

9.1 Lyhenteet

SKS KRA Suomalaisen kirjallisuuden seuran kansanrunousarkisto, Helsinki

9.2 Lähteet

Suomalaisen kirjallisuuden seuran kansanrunousarkisto. Kirjastoperinteen keruukilpailu 1984.

9.3 Kirjallisuus

Aaltonen, Hanna, ”Kirjavarastosta olohuoneeksi: yleisten kirjastojen tilojen historiaa”. Teoksessa Mäkinen, Ilkka (toim.), *Suomen yleisten kirjastojen historiaa*. BTJ Finland: Helsinki, 2009, 467–612.

Eloranta, Kari, ”Yleisten kirjastojen musiikkitoiminnan vaihteita”. Teoksessa Mäkinen, Ilkka (toim.) *Suomen yleisten kirjastojen historiaa*. BTJ Finland: Helsinki, 2009, 613–658.

Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina, ”Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä”. Teoksessa Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Suomalaisen kirjallisuuden seura: Helsinki, 2006, 25–48.

Fingerroos, Outi & Peltonen, Ulla-Maija, ”Muistitieto ja tutkimus”. Teoksessa Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Suomalaisen kirjallisuuden seura: Helsinki, 2006, 7–24.

Haasio, Ari, *Suomen kirjastoseura 1985–2010: tietoyhteiskunnan tekijä*. BTJ Finland Oy: Helsinki, 2010.

Korpisaari, Jaakko & Lovio, Maisa, *Kirjasto muutti elämäni. Kirjasto mukana elämässä*. Suomen kirjastoseura: Helsinki, 2000.

Malinen, Antti & Tamminen, Tuomo, *Jälleenrakentajien lapset. Sotienjälkeinen Suomi lapsen silmin*. Gaudeamus: Helsinki, 2017.

Mäkinen, Ilkka, "Yleinen kirjasto hyvinvointiyhteiskunnassa 1960-luvun alusta vuosituhatteen vaihteeseen". Teoksessa Mäkinen, Ilkka (toim.) *Suomen yleisten kirjastojen historiaa*. BTJ Finland Oy: Helsinki, 2009, 384–453.

Mäkinen, Ilkka, "Heittämällä tulevaisuuteen: Kirjastot vuoden 1961 lain jälkeen". Teoksessa Mäkinen, Ilkka (toim.) *Kirjastojen vuosisata. Yleiset kirjastot Suomessa 1900-luvulla*. BTJ Kirjastopalvelu Oy: Helsinki, 1999, 163–214.

Portelli, Alessandro, "Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen?". Teoksessa Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*, Suomalaisen kirjallisuuden seura: Helsinki, 2006, 49–64. Kääntänyt S. Kivilaakso-Mendes & S. Viertomanner, ohjaajana J. Hiirikoski.

Pöysä, Jyrki, "Kilpakirjoitukset muistitietotutkimuksessa". Teoksessa Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Suomalaisen kirjallisuuden seura: Helsinki, 2006, 221–244.

Saarikangas, Kirsi, "Puhtaita ja valoisia koteja". Teoksessa Saarikangas, Kirsi & Mäenpää, Pasi & Sarantola-Weiss, Minna (toim.) *Suomen kulttuurihistoria 4. Koti, kylä, kaupunki*. Tammi: Helsinki, 2004, 321–335.

Uljas, Päivi, "Työväestö hyvinvointivaltiota rakentamassa". Teoksessa Hytönen, Kirsi-Maria & Rantanen, Keijo (toim.) *Onnen aika? Valoja ja varjoja 1950-luvulla*. Atena: Jyväskylä, 2013, 225–232.

Vatanen, Pirjo, "Kirjastoalan koulutuksen murroksia: kurssit, kirjeopistot ja korkeakoulut". Teoksessa Mäkinen, Ilkka (toim.) *Suomen yleisten kirjastojen historiaa*. BTJ Finland Oy: Helsinki, 2009, 758–778.

9.4 Liite 1.

Keruuessite: kirjastonkäyttäjien sarja

Kerro omista kokemuksistasi kirjaston käyttäjänä. Esim.

- Miten ja mitä kuulit kerrottavan kirjastosta?
- Ensimmäinen käyntini kirjastossa
- Miten sain ensimmäisen kirjastokorttini?
- Mitä mieltä olin kirjastojen säännöistä ja määräyksistä ja miten niitä kierrettiin?
- Millainen oli kirjastonhoitaja?
- Missä kirjasto sijaitsi, millaiset tilat sillä oli?
- Löytyivätkö halutut kirjat tai lehdet, miten?
- Mitä kommelluksia sattui kirjastossa?
- Mieleen jäänyt hauskin/ikävin/jännittävin satutunti kirjastossa
- Kokemukseni kirjaston tietokilpailusta
- Miten kirjasto on vaikuttanut elämääni ja harrastuksiini?
- Missä suhteessa olen pettynyt kirjastoon?
- Miksi en enää käy kirjastossa?
- Miksi edelleenkin käyn kirjastossa?